

Stichting Eusebius Arnhem

gevestigd te Arnhem

Jaarverslag 2020

Inhoudsopgave

Pagina

Bestuursverslag	3
Balans per 31 december 2020	11
Staat van baten en lasten over 2020	13
Grondslagen van waardering	14
Toelichting op de balans per 31 december 2020	17
Toelichting op de staat van baten en lasten over 2020	22
Overige gegevens	26
Bijlagen	30

Stichting Eusebius Arnhem
BESTUURSVERSLAG 2020

1. Inleiding

2020 zou een succesvol jaar worden met weer méér bezoekers dan voorheen. Totdat op 12 maart 2020 vergaande maatregelen werden aangekondigd om een nieuw virus (covid-19) te beteugelen, waardoor de kerk slecht beperkt opengesteld kon worden. Op 15 maart werden de maatregelen uitgebreid waarmee de gehele kerk moest sluiten. 'Nederland moet zich voorbereiden op een lang, lang gevecht tegen het coronavirus', zei premier Mark Rutte 16 maart 2020 in zijn toespraak. 'Van het covid-19-virus zijn we de komende maanden, misschien zelfs jaren, nog niet af'.

Toen de maatregelen met regelmaat werden bijgesteld is Stichting Eusebius Arnhem behoorlijk wendbaar gebleken. We waren in perioden potdicht of mochten onder strikte voorwaarden mondjesmaat bezoekers toelaten. Met toch een mooi hoogtepunt dat we in de zomerperiode nieuwe bezoekersrecords registreerden. Het virus maakte dat Nederlanders massaal in eigen land op vakantie gingen. Een trend waarvan wordt verwacht dat die ook de komende jaren aanhoudt. Voor de (commerciële) evenementen gold echter een (nagenoeg) volledige stop en dat terwijl onze stichting nog zeer afhankelijk is van deze inkomsten.

2020 is desondanks ook een nuttig jaar geweest Het bood de gelegenheid om achter de gesloten deuren door te kunnen werken aan de restauratie én versneld de transitie door te voeren van evenementenlocatie naar het profiel van een culturele topattractie. Om dat te onderbouwen is in 2020 een nieuw Ondernemingsplan 2021-2024 vastgesteld. Ondertussen is de organisatie stevig geprofessionaliseerd, is de aanvraagprocedure voor de verwerving van de museumstatus opgestart, werken we aan een nieuwe brede culturele programmering in samenwerking met Muis Sacrum, hebben we de voorbereidingen getroffen voor de komst van de Arnhem Brandstore (VVV) in de Raadskapel en zijn de contouren geschetst voor het Eusebiuskwartier als hét toeristisch historisch kwartier van Arnhem.

En terwijl we alle geplande evenementen moesten annuleren hebben we niet bepaald stil gezeten om toch zichtbaar en maatschappelijk relevant te blijven. Met zeer diverse partners zijn er prachtige samenwerkingen geweest die online of voor een klein publiek in de kerk werden uitgevoerd. De aftrap was er met een persoonlijke paas-videoboodschap van de burgemeester, met daarbij solodans door Introdans. En van een serie talkshows in samenwerking met Hart voor de Stad en citymarketing, die werden ge-livestreamd, tot een indrukwekkende herdenkingsdienst van de Slag om Arnhem in de kerk. En van medewerking aan een film over de stille sint-intocht met zelfs een paard in onze kerk (!) -met landelijk mediabereik- tot een serie van veertien optredens van Introdans in de Eusebiuskerk waar niet alleen de landelijke pers maar ook prinses Margriet en Minister Van Engelshoven op af kwamen. Van deze bijzondere bijeenkomsten is een beeldverslag gemaakt.

Het afgelopen jaar is gebleken dat, met het huidige team, vrijwilligers, bestuur en in samenwerking met onze partners waaronder de fellows, vrienden, sponsors, fondsen en verschillende overheden, we ondanks of juist dankzij alles een geweldige teamdynamiek hebben waarmee we bergen kunnen verzetten! Zo hebben we, terwijl we lange tijd gesloten waren, zelfs twintig nieuwe vrijwilligers welkom mogen heten. We hopen deze energie vast te kunnen houden en de Eusebiuskerk verder te kunnen ontwikkelen naar een culturele topattractie in de binnenstad waar straks niemand meer omheen kan!

Mei 2021
Peter Ruigrok
Voorzitter Stichting Eusebius Arnhem

DDJ Accountants B.V.
Zutphensestraatweg 49
6955 AE ELLECOM
0313-414943
info@ddj.nl

2. Stichting Eusebius Arnhem

Statutair doel

Statutaire naam: Stichting Eusebius Arnhem.

Statutaire doelstelling:

- De instandhouding en exploitatie van: de Grote of Eusebiuskerk te Arnhem, met de zich daarin bevindende orgels, voorwerpen van (cultuur)historische waarde en verdere inventaris, en
- De daarbij behorende toren, met de zich daarin bevindende uurwerken, klokken (carillon) en andere aanhorigheden, allen voor zover deze zijn aan te merken als monumenten, beschermd op grond van de Erfgoedwet, alsmede het verrichten van al hetgeen ter bereiking van het doel, in de ruimste zin, bevorderlijk kan zijn.

Eigendomssituatie Eusebiuskerk

Anno 2018 is Stichting Eusebius Arnhem (SEA) economisch eigenaar van de toren en het schip van de Eusebiuskerk. Sinds mei 2019 is SEA ook juridisch eigenaar van de toren en het schip. Daarvoor was de Protestantse Gemeente Arnhem (PGA) juridisch eigenaar van het schip en de gemeente Arnhem juridisch eigenaar van de toren.

Samenstelling bestuur

De samenstelling van het bestuur op 31 december 2020:

- Peter Ruigrok, voorzitter
- Peter Berns, vicevoorzitter, secretaris, museale zaken en fondsenwerving
- Wim Hoksbergen, penningmeester
- José Jochemsen-Vernooij, juridische zaken
- Dorien van Leeuwen, HR en vrijwilligers
- Gert Roelofsen, bouwzaken en organisatie
- Willem Vierdag, marketing en communicatie en bedrijfsvoering

(Neven)activiteiten bestuursleden ultimo 2020:

Peter Ruigrok

- Interim bestuurder WoningNet N.V.;
- Vicevoorzitter Raad van Toezicht Klein Geluk;
- Voorzitter Raad van Commissarissen Kuiper Bouw- en Ontwikkeling B.V.;
- Voorzitter Raad van Commissarissen Woningbouw Vereniging voor Arnhemse Ambtenaren;
- Voorzitter Watertorenberaad;
- Docent Academie voor Leiderschap.

Peter Berns

- Directeur Berns MuseumManagement;
- Bestuurslid Museum Jan Cunen;
- Voorzitter Stichting Hendrik Valk;
- Lid Adviesraad Platform Binnenstad Arnhem.

José Jochemsen-Vernooij

- Advocaat bij Hekkelman Advocaten N.V.;
- Lid Tuchtcommissie KNVB amateurs;
- Lid van Vereniging voor Agrarisch Recht;
- Lid van Vereniging voor Agrarisch Recht advocaten;
- Auteur Sdu Tekst en Commentaar Pacht.

Gert Roelofsen

- Manager Verkoop & Zakelijke Verhuur Mitros;
- Member Royal Institute of Chartered Surveyors RICS - Professional Group Residential.

Dorien van Leeuwen

- HR, Marketing en Sales Manager KplusV.

Wim Hoksbergen

- Directeur Jeewee BV;
- Penningmeester Stichting RK Beheer Insula Dei;
- Vicevoorzitter Stichting Christine Baeder Irene Kinderziekenhuis.

Willem Vierdag

- Eigenaar LBL Groep bv;
- Mede-eigenaar Nieuw Vertier bv;
- Lid Raad van Commissarissen Kuiper Bouw- en Ontwikkeling bv.

Governance

Het bestuur van SEA onderschrijft de beginselen van de Governance Code Cultuur. In acht principes worden hierin de beginselen van goed bestuur en toezicht voor de culturele sector beschreven. In 2020 zijn een Visie op Governance, een Informatieprotocol en een Bestuurs- en Directiereglement opgesteld. Op basis van deze reglementen is de directeur per 2021 gemandateerd om de verantwoordelijkheid te nemen over de jaarlijkse exploitatie van de stichting. Het bestuur heeft in september 2020 besloten door te groeien naar het model met een directeur bestuurder en een Raad van Toezicht.

Binnen het bestuur is, met behoud van voormalig bestuurslid Jaap Clifford als extern adviseur, kennis voorhanden op de volgende gebieden: financiën, museummanagement, bouwkunde, HR, vrijwilligerszaken, marketing, juridische zaken, carillon/orgel, verandermanagement en exploitatie en governance. Bestuursleden besturen, adviseren en handelen onafhankelijk van hun eigen ondernemingen of werkgever. Het bestuur ontvangt een beperkte vrijwilligersvergoeding van € 250 per jaar voor onkosten.

Meerjarenvisie

De 'Proeve van een Ondernemingsplan 2017-2020' formuleert een visie over de toenmalige en gewenste organisatie. Per januari 2021 is het in december 2020 vastgestelde Ondernemingsplan 2021-2024 van kracht.

In het nieuwe Ondernemingsplan stelt Stichting Eusebius Arnhem zich het ambitieuze doel om de Arnhemse Eusebiuskerk, na afronding van een ingrijpende restauratie, te transformeren van een verouderde evenementenlocatie tot een culturele topattractie met een maatschappelijke programmering waar jaarlijks 95.000 bezoekers op afkomen uit binnen- en buitenland. Om deze ambitie kracht bij te zetten is besloten de missie en visie te herijken en heldere keuzes te maken, zoals het streven om de museumstatus te verwerven en het inperken van het gebruik van de kerkzaal overdag voor evenementen. Een indrukwekkend kunstwerk in de kerkzaal, dat op grote hoogte kan worden bekeken en door bezoekers in beweging kan worden gezet, maakt de Eusebius nog aantrekkelijker voor de beoogde brede doelgroep. Buiten openingstijden zal de kerk gebruikt worden voor culturele, maatschappelijke en commerciële bijeenkomsten.

3. Organisatie

Bedrijfsbureau

In aanloop naar en in lijn met het Ondernemingsplan 2021-2024 is in 2020 een grote slag gemaakt met de verdere kwaliteitsverbetering en professionalisering van de organisatie.

Covid-19 heeft echter een zeer grote impact gehad op de kernorganisatie; op de medewerkers en vrijwilligers. Vanwege de beperking van de commerciële evenementen is onze salesmanager Tanja van Adrichem (zzp) slechts zeer beperkt ingezet. Ook de sponsorwerving onder bedrijven stakte direct bij het begon van de COVID-crisis, waardoor ook collega Gerda Mulder (zzp) haar werkzaamheden moest staken.

De directeur (Meike Verhagen) had in 2021 de regie op de exploitatie en het dagelijks onderhoud van de Eusebiuskerk. Zij werd in 2020 ondersteund door een hospitalitymanager (Heleen Nusman) en een officemanager (Odilia Evers). Guus op de Woert is hoofd bedrijfsbureau en sinds het voorjaar van 2018 afwezig vanwege ziekte.

Bouwmanagement

Peter Koelewijn is bouwmeester van de Eusebiuskerk en verantwoordelijk voor alle werkzaamheden betreffende de restauratie en uitvoering van de herbestemming. Hij wordt aangestuurd door het bestuur en ondersteund door het bestuurssecretariaat. De werkzaamheden worden uitgevoerd door aannemingsbedrijf Nico de Bont TBI. Dit aannemingsbedrijf is aan het begin van de restauratie via een openbare aanbesteding aangetrokken.

Vrijwilligers

Gemiddeld waren er in 2020 60 vrijwilligers werkzaam in de Eusebiuskerk, met uitzondering van het bestuur. Deze vrijwilligers zijn van groot belang voor de organisatie; zij maken de dagelijkse openstelling van de Eusebiuskerk mogelijk. Ondanks de sluiting zijn er toch nog ca twintig nieuwe vrijwilligers geworven.

Externe relaties

SEA is in 2017 lid geworden van de Coöperatie Erfgoed Gelderland, waarbij een groot aantal Gelderse musea en erfgoedinstellingen is aangesloten. De leden kunnen gebruik maken van diverse diensten en kunnen voor projecten een beroep doen op de provinciale subsidieregeling voor kleine en middelgrote musea. De directeur van SEA neemt deel aan het Grote Kerken Overleg in Nederland. In dit overleg worden ervaringen uitgewisseld en inzichten gedeeld.

4. Exploitatie

De kerkzaal is van medio maart tot juni gesloten geweest voor publiek vanwege de strenge covid-19 maatregelen. Vanaf juni konden wij langzaam weer open met de beperking van ca 30 bezoekers per uur in de toren op basis van tijdsloten. Vanaf medio december moesten wij de kerk opnieuw sluiten voor het publiek. Binnen deze periode was er amper ruimte voor evenementen, behalve binnen een korte periode en binnen strenge kaders. Hoogtepunten waren de optredens van Introdans (veertien voorstellingen met steeds maximaal 100 toeschouwers) en de herdenking Slag om Arnhem (met 100 aanwezigen). De activiteiten zijn weergegeven in een beeldverslag bij deze jaarrekening.

De glazen balkons, die sinds maart 2018 operationeel zijn, zijn in de zomer van 2020 drukker bezocht dan het jaar ervoor. Het bezoek aan de toren werd circa zeven weken gehinderd door noodzakelijke reparatie van de lift.

Met de directeur zijn afspraken gemaakt over het verbeteren en vastleggen van de administratieve organisatie en interne controle. Sinds 2019 zijn collectiebeleid, vrijwilligers- en personeelsbeleid geformuleerd en geïmplementeerd. Met de implementatie van twee nieuwe kassa's is besloten om pin only in te voeren en geen contant geld meer te accepteren. Na een proeftermijn bleek dit positief te worden ontvangen door bezoekers en vrijwilligers.

Het resultaat van de exploitatie van de kerk laat in 2020 een negatief saldo zien van € 245.967 ten opzichte van de in maart aangepaste covid-begroting van € 145.000 negatief. Het verschil ten opzichte van deze covid-begroting is grotendeels toe te schrijven aan twee administratieve correcties van € 100.934 en € 30.000 (zie pagina 22 voor nader toelichting). Daarmee valt het resultaat ruim binnen de gestelde covid-begroting.

5. Restauratie en herbestemming

De restauratie, renovatie en – gedeeltelijk – de herbestemming van de monumentale kerk is en wordt mogelijk gemaakt door omvangrijke financiële bijdragen van de gemeente Arnhem, de provincie Gelderland en het Rijk (Rijksdienst Cultureel Erfgoed). Met alle drie de overheden worden hiervoor nauwe contacten onderhouden. Centraal daarin is de stuurgroep, waarin de drie overheden en de Stichting vertegenwoordigd zijn. Vandaaruit worden vele medewerkers van de drie overheden betrokken. De samenwerking, die al meer dan twaalf jaar oud is, is open, constructief, gericht op het gemeenschappelijke belang tot behoud van het monument en het kunnen vertellen van de geschiedenis van de kerk, de stad en het voormalig Hertogdom Gelre. Wij danken onze overheidspartners voor deze goede en open samenwerking.

In 2020 is de restauratie van het zuidertransept en het zuiderportaal afgerond. De ingrijpende restauratie van het zuiderportaal was niet voorzien. Pas toen bleek dat het verweerde Baumberger zandsteen veel minder oud was dan gedacht, en de sterke veroudering dus in een korte periode had plaatsgevonden, moest worden besloten het zuiderportaal ingrijpend te restaureren. Het is de moeite waard deze restauratie van nabij te aanschouwen vanwege het verfijnde steenhouderswerk. In 2020 is de restauratie van het exterieur van de noordzijde van het koor grotendeels afgerond.

Het harnas van Karel van Egmond, een topstuk van grote waarde, is in 2020 gerestaureerd. In afwachting van terugplaatsing bij het praalgraf, wordt het harnas tentoongesteld in het Nationaal Militair Museum in Soesterberg.

Nieuwe ingrepen zijn:

- automatische schuifdeuren bij de torenentree ter vervanging van de oorspronkelijke glazen tochtsluis.
- letterdeuren naar een ontwerp van architect Robert Nijhuis[†]. Hij ontwierp een metalen tekstvoile die als extra laag geplaatst moest worden vóór deze ingangen. Een tekst van letters ingeklemd tussen twee horizontale lijnen. Aan Ruud-Jan Kokke is gevraagd dit concept uit te werken en te voorzien van vier monumentale deuren.
- vernieuwing van de installatie in het schip en de transepten: brandmeldinstallatie, noodverlichting, kabelgoten.
- grote reparatie van de binnenlift in de toren.
- de nieuwe zijentree aan de zuidzijde van het transept is gereed, op het letterhek na, dat in de loop van het 2e kwartaal van 2021 wordt geplaatst.

Het vierde kwartaal van 2020 heeft in het licht gestaan van de voorbereidingen en engineering voor de werkzaamheden aan de buitenzijde en de binnenzijde van het koor van de kerkzaal. De uitvoering is begin 2021 gestart. Het betreft hier de restauratie van de buitenzijde van het

koor, de opwaardering van de grafkelder, de opgravingskelder en de crypte, het open leggen van de zerkenvloer en installatietechnische verbeteringen. Het praalgraf van Hertog Karel van Gelre wordt verplaatst naar zijn oorspronkelijke plek, centraal op het hoogkoor. Voor de Eusebiuskerk wordt een sierlijk hek geplaatst, waarna de kerk zal worden ingericht tot 'schatkamer'.

Als alles volgens planning verloopt, worden alle werkzaamheden van restauratie en herbestemming, met uitzondering van de Cuyperskamer (voorheen 'Diakenkamer'), eind 2021 afgerond, waarna de bouwplaats begin 2022 kan worden ontmanteld. Voor de Cuyperskamer zal in 2021 een plan worden opgesteld.

De reserve fondsenwerving is voor € 100.934 aangewend ten behoeve van de afronding van historische presentatie Verhalen uit de Eusebius fase 1.

6. Fondsenwerving

In 2017 zijn vanuit SEA diverse activiteiten gestart die zich richten op fondsenwerving en het vergroten van het draagvlak voor de restauratie van de Eusebiuskerk. Met het COVID-19 virus kwamen deze activiteiten plots tot stilstand. Pogingen om bijeenkomsten te verplaatsen liepen uiteindelijk op een dood spoor toen de maatregelen voor bijeenkomsten steeds verder werden aangescherpt. Lopende contracten zijn om die reden verlengd en de naamsvermelding in de kerkzaal blijft een jaar langer aan. Om die reden worden de sponsorinkomsten uit 2020 deels aangewend voor 2021. Het resultaat in de categorie Vrienden: € 16.453, sponsoropbrengsten in de categorie 'mkb': € 16.340, sponsorinkomsten in de categorie 'groot': € 12.500, sponsorinkomsten in de categorie 'Club van 75': € 28.617 (waarvan € 14.308 is te zien in het resultaat van 2020 en de andere helft in het resultaat van 2021 zichtbaar wordt gemaakt).

Verkoop luchtboogbeelden

In 2020 werden er nog enkele ornamenten verkocht. Dit leverde € 18.012 op.

7. Orgel en carillon/beheer gebouw

De gemeente Arnhem heeft tot en met 2022 de subsidie voor het beheer van de toren en het schip vastgesteld op € 175.000 per jaar. In 2020 is vanwege een grote reparatie aan de lift € 42.852 meer besteed dan de toegezegde subsidie. Dit verschil is verrekend met de bestemmingsreserve beheer/onderhoud.

Voor onderhoud van orgel en carillon en de honorering van de organist en beiaardier is een gemeentelijke subsidie toegekend van € 34.000 en kwam er een bedrag van € 3.919 binnen aan overige opbrengsten. Het resultaat betreft € 3.439 negatief. De activiteiten zijn vastgelegd in het beeldverslag.

Omdat in 2017 de computer van het carillon beschadigd is, is deze computer hersteld en opnieuw geprogrammeerd. Het carillon wordt nu elk kwartier automatisch bespeeld. Begin 2019 is in overleg met de Omgevingsdienst Regio Arnhem (ODRA) de computer in werking gezet. Tekstbordjes en een audiosignaal waarschuwen de bezoekers van de glazen balkons in de toren elk kwartier dat het carillon gaat spelen. De in 2017 aangestelde beiaardier Bob van der Linde zorgt iedere zaterdag voor de wekelijkse bespeling en voorziet de speelcomputer regelmatig van nieuw repertoire. En terwijl het aantal orgelconcerten vanwege covid-19 sterk werden ingeperkt werden er ca 30 privé-concerten georganiseerd waarbij één tot enkele bezoekers het kerkgebouw en het orgel een half uur lang voor zich hadden. Diversen mede besteedden aandacht aan deze concerten en bezoekers waren veelal enthousiast. Dit had tot een toename van de opbrengsten geleid.

Deze ervaringen hebben ertoe bijgedragen dat we de privéconcerten ook in de toekomst zullen blijven aanbieden.

Collectie

In 2018 is door een vrijwilliger een start gemaakt met de registratie van de collectie van de Eusebiuskerk. Alle historische objecten worden geregistreerd, gedocumenteerd en gefotografeerd in het professionele registratiesysteem Kerkcollectie Digitaal. Tevens is een collectiebeleid geschreven en geïmplementeerd. Collectieregistratie en –beleid zijn van groot belang voor een goed behoud en beheer van de collectie, maar ook voor het verkrijgen van de status van geregistreerd museum. Deze status biedt de mogelijkheid van het voeren van de landelijke Museumkaart. Tevens opent dit betere perspectieven om, ingeval van grote projecten, in aanmerking te komen voor ondersteuning door grote cultuurfondsen. In 2020 is de pretoets voor de verwerving van de museumstatus succesvol doorlopen.

8. Eusebius in de media

In 2020 heeft de Eusebiuskerk regelmatig aandacht gekregen van de media. Omroep Gelderland en De Gelderlander volgden de ontwikkelingen van de restauratie op de voet. In september was de Eusebiuskerk veel in de landelijke media vanwege de programmering met Introdans, de herdenking van de Slag om Arnhem met Bridge to Liberation en de Sinterklaas-intocht video. De herdenking Slag om Arnhem werd via livestream op Omroep Gelderland uitgezonden.

9. Continuïteitsveronderstelling

De stichting heeft in het boekjaar 2020 vanaf 15 maart te kampen met de gevolgen van het coronavirus. Op basis van ingrijpende overheidsmaatregelen moest de stichting de kerk in ieder geval van medio maart tot 1 juni voor bezoek sluiten en alle evenementen tot die datum annuleren. Dit heeft in die periode geresulteerd in een omzetsdaling van de exploitatie van 100%. In de raadsbrief van 19 maart 2020 van de gemeente Arnhem staat beschreven dat de subsidiebetaling wordt voortgezet. Maar ook dat de gemeente in redelijkheid wil komen tot definitieve vaststelling van het subsidiebedrag een en ander in samenhang met de maximaal te halen doelen. De gemeente verwacht dat de stichting, daar waar de dienstverlening niet meer conform afspraken kan worden geleverd, actief en creatief zoekt naar alternatieven, maar ook kritisch kijkt of bepaalde kosten, die samenhangen met activiteiten die niet meer worden uitgevoerd, kunnen worden afgebouwd of tijdelijk kunnen worden gestopt. De stichting heeft per direct gehoor gegeven aan deze oproep en de kosten zover mogelijk terug geschaald. Voorbeelden zijn op meerdere plekken in dit verslag te lezen. Daarnaast is er een beroep gedaan op de beschikbare steunmaatregelen van de overheid en is er om de continuïteit van de exploitatie te borgen op 3 februari 2021 bestuurlijk besloten een lening van € 500.000 aan te gaan bij het Restauratiefonds. Deze lening zal in 15 jaar worden afgelost en draagt een rente van 1%. De gemeente stemde schriftelijk in met deze lening en de offerte voor de lening is in de bestuursvergadering van april 2021 definitief door het bestuur goedgekeurd.

Op grond hiervan is de verwachting dat de stichting haar activiteiten kan blijven voortzetten.

10. Jaarrekening

De jaarrekening 2020 van Stichting Eusebius Arnhem is in de vergadering van het bestuur op 18 mei te Arnhem goedgekeurd en vastgesteld.

Het bestuur dankt alle bij de Stichting Eusebius Arnhem betrokkenen, of zij dat nu doen als onderdeel van hun professionele beroepsuitoefening of als vrijwilliger. Zonder het vertrouwen, de inzet en betrokkenheid van u allen, zouden wij als Stichting niet daaraan kunnen heren, wat

we ook in het nieuwe Ondernemingsplan centraal stellen: het zijn van een plek voor alle bewoners van Arnhem de regio, die het waard is om te bezoeken.

Arnhem, 18 mei 2021

Balans per 31 december 2020

(na voorstel resultaatbestemming)

		<u>31 december 2020</u>		<u>31 december 2019</u>	
		€	€	€	€
ACTIVA					
Vaste activa					
<i>Materiële vaste activa</i>	1	-		-	
Restauratie		-		-	
Herbestemming		198.499		315.683	
Inventaris		24.619		32.778	
Materiële vaste activa in uitvoering		<u>14.500</u>		<u>-</u>	
			237.618		348.461
<i>Financiële vaste activa</i>	2				
Overige vorderingen	3		1.362.904		-
Vlottende activa					
<i>Vorderingen</i>					
Debiteuren	4	2.291		73.116	
Belastingen en premies sociale verzekeringen	5	72.136		17.578	
Overige vorderingen en overlopende activa	6	<u>215.592</u>		<u>636.913</u>	
			290.019		727.607
<i>Liquide middelen</i>	7		504.514		1.618.579
Totaal activa			<u>2.395.055</u>		<u>2.694.647</u>

		<u>31 december 2020</u>		<u>31 december 2019</u>	
		€	€	€	€
PASSIVA					
Eigen vermogen					
Vrij besteedbaar vermogen	8	-75.850		-	
Bestemmingsreserve beheer/onderhoud	9	153.681		196.533	
Bestemmingsreserve restauratie/fondsenwerving	10	175.130		298.956	
Bestemmingsreserve groot onderhoud orgel en be	11	12.724		12.424	
Bestemmingsreserve exploitatie orgel en beiaard	12	16.742		20.481	
Bestemmingsfonds instandhouding Eusebiuskerk	13	216.574		216.574	
			499.001		744.968
Langlopende schulden					
Lening gemeente Arnhem	14		1.362.904		1.431.876
Kortlopende schulden					
Aflossingsverplichting langlopende schulden		68.806		68.124	
Vooruitontvangen subsidies	15	75.213		-	
Crediteuren		323.635		339.441	
Belastingen en premies sociale verzekeringen	16	7.810		2.220	
Overige schulden en overlopende passiva	17	57.686		108.018	
			533.150		517.803
Totaal passiva			<u>2.395.055</u>		<u>2.694.647</u>

Staat van baten en lasten over 2020

		Werkelijk 2020 €	Begroting 2020 €	Werkelijk 2019 €
Baten				
Baten uit levering producten en diensten	18	105.450	539.000	607.245
Ontvangen subsidies	19	320.741	209.000	212.500
		<u>426.191</u>	<u>748.000</u>	<u>819.745</u>
Lasten				
Inkoopwaarde geleverde producten en diensten	20	62.016	42.000	115.789
Personeelskosten	21	217.675	292.500	223.038
Afschrijvingen materiële vaste activa	22	27.696	19.000	41.273
Overige lasten	23	364.771	341.500	386.707
		<u>672.158</u>	<u>695.000</u>	<u>766.807</u>
Financiële baten en lasten				
Rentebaten en soortgelijke opbrengsten	24	14.833	-	-
Rentelasten en soortgelijke kosten	25	-14.833	-	-
Financiële baten en lasten		<u>-</u>	<u>-</u>	<u>-</u>
Resultaat		<u>-245.967</u>	<u>53.000</u>	<u>52.938</u>
Resultaatbestemming				
Onttrekking bestemmingsreserve beheer/onderhoud		-42.852		-11.298
Onttrekking bestemmingsreserve restauratie/fondsenwerving		-123.826		64.635
Onttrekking bestemmingsreserve exploitatie orgel en beiaard		-3.739		-399
Toevoeging bestemmingsreserve groot onderhoud orgel en beiaard		300		-
Onttrekking vrij besteedbaar vermogen		-75.850		-
		<u>-245.967</u>		<u>52.938</u>

Grondslagen van waardering en resultaatbepaling

Algemeen

Oprichting Stichting Eusebius Arnhem

Stichting Eusebius Arnhem is statutair gevestigd te Arnhem en ingeschreven bij de Kamer van Koophandel onder nummer 09084933.

De stichting is opgericht bij akte van 7 december 1990. De statuten zijn op 1 april 2011 gewijzigd.

Daarna als laatste op zijn de statuten op 20 maart 2019 gewijzigd.

Na deze statutenwijziging luidt de doelstelling van de stichting als volgt:

2.1 De stichting heeft ten doel:

- a. de instandhouding en exploitatie van: de Grote- of Eusebiuskerk te Arnhem, met de zich daarin bevindende orgels, voorwerpen van (cultuur)historische aard en verdere inventaris, en
 - b. de daarbij behorende toren, met de zich daarin bevindende uurwerken, klokken (carillon) en andere aanhorigheden,
- alle voor zover deze zijn aan te merken als monumenten, beschermd op grond van de Erfgoedwet alsmede het verrichten van al hetgeen ter bereiking van het doel, in de ruimste zin, bevorderlijk kan zijn.

2.2 De stichting tracht haar doel onder meer te verwezenlijken door:

- a. het uitoefenen van alle rechten en het nakomen van alle aan de in lid 1 omschreven zaken verbonden verplichtingen;
- b. het bevorderen van de publieke belangstelling voor de in lid 1 bedoelde zaken, en
- c. het bijeenbrengen van gelden ten dienste van het onderhoud en/of de restauratie daarvan.

2.3 Bij de verwezenlijking van haar doel laat de stichting zich leiden door de navolgende uitgangspunten:

- a. de in lid 1 bedoelde zaken zijn van cultuurhistorisch en gezichtsbepalend belang voor Arnhem en moeten voor de toekomst behouden blijven;
- b. het algemeen belang brengt mee dat die zaken voor alle daarvoor in aanmerking komende doeleinden gebruikt moeten kunnen worden, rekening houdend met de waardigheid daarvan, met name van de gebouwen;
- c. de in lid 1 bedoelde zaken moeten daartoe in een goede staat van onderhoud worden gehouden.

2.4 Het vermogen van de stichting zal worden gevormd door:

- a. subsidies en donaties, alsmede schenkingen, legaten en erfstellingen, lastbevoordelingen daaronder begrepen;
- b. opbrengsten uit exploitatie;
- c. alle andere verkrijgingen en baten.

2.5 De instandhouding van de monumenten enerzijds en de exploitatie daarvan anderzijds dient in financiële zin gescheiden te blijven.

Het bestuur van de stichting bestaat uit ten minste drie leden, die op voordracht van het bestuur worden benoemd door het college van Burgemeester en Wethouders van de gemeente Arnhem.

Het boekjaar van de stichting is gelijk aan het kalenderjaar.

Activiteiten

De activiteiten van de stichting betreffen de exploitatie en het beheer van kerk en toren.

De exploitatie-activiteiten betreffen:

- verhuur van kerk en andere ruimten ten behoeve van verschillende evenementen, recepties e.d.;
- het zelf organiseren van tentoonstellingen, concerten e.d.;

Deze jaarrekening is opgesteld in overeenstemming met de Richtlijn voor de jaarverslaggeving RJ 640 Organisaties zonder winststreven.

Algemeen

De waardering van activa en passiva en de bepaling van het resultaat vinden plaats op basis van historische kosten. Tenzij bij de desbetreffende grondslag voor de specifieke balanspost anders wordt vermeld, worden de activa en passiva opgenomen tegen nominale waarde, tenzij anders vermeld.

De baten en lasten worden toegerekend aan de periode waarop deze betrekking hebben.

Baten worden slechts opgenomen voorzover zij op balansdatum zijn gerealiseerd.

Verplichtingen en mogelijke verliezen die hun oorsprong vinden voor het einde van het verslagjaar, worden in acht genomen indien zij voor het opmaken van de jaarrekening bekend zijn geworden.

Impact Coronacrisis

De uitbraak van het Covid-19-virus heeft wereldwijd tot een van de grootste crises van de laatste decennia geleid. De (gedeeltelijke) lockdowns hebben er onder meer toe geleid dat de bedrijfsactiviteiten in vele sectoren zijn geraakt. Bij het opstellen van deze jaarrekening (waaronder de onderbouwing van de continuïteitsveronderstelling) is de impact van Covid-19 op onze organisatie geanalyseerd en gewogen. Bij deze analyse is rekening gehouden met de negatieve impact van het COVID-19-virus in 2020, waaronder een forse omzetsdaling en de genomen maatregelen om kosten te besparen en het gebruik van de door de overheid gestelde steunmaatregelen. Stichting Eusebius heeft gebruik gemaakt van de volgende faciliteiten:

- Tegemoetkoming Noodmaatregel Overbrugging Werkgelegenheid (NOW);
- Tegemoetkoming Vaste Lasten (TVL);
- Tegemoetkoming Ondernemers Getroffen Sectoren (TOGS);
- Tegemoetkoming Provincie Gelderland Covid-19.

Bovendien is in 2021 bij het Restauratiefonds een aanvraag ingediend voor een Opengestelde monumenten-lening van € 500.000.

Van belang is dat bij de bepaling van de verwachte impact op de onderneming in 2021 en verder, en dus ook de verwachte ontwikkeling in resultaat en liquiditeit, inherent een onzekerheid blijft bestaan ten aanzien van de duur van het Covid-19-virus en de daaruit voortvloeiende impact op de economie als geheel en op onze organisatie. De genomen maatregelen zijn voor het bestuur reden om te vertrouwen op duurzame voortzetting van de activiteiten. De in de onderhavige jaarrekening gehanteerde grondslagen van waardering en resultaatbepaling zijn dan ook gebaseerd op de veronderstelling van continuïteit van de stichting.

Grondslagen voor de waardering van activa en passiva

Materiële vaste activa

De materiële vaste activa worden gewaardeerd op verkrijgingsprijs, onder aftrek van ontvangen investeringssubsidies en verminderd met cumulatieve afschrijvingen en indien van toepassing met bijzondere waardeverminderingen.

De afschrijvingen worden gebaseerd op de geschatte economische levensduur en worden berekend op basis van een vast percentage van de verkrijgingsprijs, rekening houdend met een eventuele residuwaarde. Er wordt afgeschreven vanaf het moment van ingebruikneming.

Vorraden

Vorraden handelsgoederen worden gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs of lagere opbrengstwaarde onder aftrek van een voorziening voor incourantheid.

Deze lagere netto-opbrengstwaarde wordt bepaald door individuele beoordeling van de voorraden.

Vorderingen en overlopende activa

De vorderingen worden opgenomen tegen nominale waarde onder aftrek van de noodzakelijk geachte voorzieningen voor het risico van oninbaarheid.

Liquide middelen

Liquide middelen zijn gewaardeerd tegen nominale waarde.

Schulden

Schulden zijn gewaardeerd tegen de geamortiseerde kostprijs. Indien er geen sprake is van agio of disagio of transactiekosten is de geamortiseerde kostprijs gelijk aan de nominale waarde van de schuld. Schulden zijn gerangschikt onder de kortlopende schulden als deze binnen 12 maanden na balansdatum kunnen worden opgeëist en onder de langlopende schulden als dit niet het geval is.

Restauratie

De totale restauratie van de kerk (toren en schip) zijn geraamd op circa € 32,5 miljoen.

Voor de financiering van de totale restauratie is afgesproken dat de stichting zelf een bedrag € 3 miljoen bijdraagt. Het is de bedoeling deze eigen bijdrage middels fondsenwerving bijeen te brengen.

Zowel de via fondswerving ontvangen bijdragen, alsmede een dotatie ten laste van de exploitatie, worden aan de post restauratie toegevoegd.

De kosten van restauratie worden voor het overgrote deel gefinancierd met overheidssubsidies.

Totdat er voldoende middelen met fondswerving zijn opgehaald, worden slechts restauratie-verplichtingen aangegaan voor zover dit door subsidietoezeggingen gedekt wordt.

De uitgaven van de restauratie en de hiervoor ontvangen subsidies worden gesaldeerd op de balans verantwoord.

Subsidiebaten

Subsidiebaten worden in de staat van baten en lasten verantwoord op basis van de subsidietoezegging.

Investeringsubsidies worden in mindering gebracht op de geactiveerde investeringen. De subsidies worden verantwoord op basis van beschikkingen. De definitieve subsidies worden veelal achteraf vastgesteld aan de hand van de werkelijk bestede kosten. Eventuele verschillen tussen de verantwoorde en de definitief vastgestelde subsidie zullen in het jaar van definitieve vaststelling worden verantwoord.

Toelichting op de balans per 31 december 2020

Vaste activa

1. Materiële vaste activa

Het verloop van deze post is als volgt:

	Restauratie €	Herbe- stemming €	Inventaris €	Materiële vaste activa in €	Totaal €
Stand per 1 januari 2020					
Aanschaffingswaarde	26.461.030	830.789	83.204	-	27.375.023
Cumulatieve afschrijvingen	-	-29.104	-50.426	-	-79.530
Ontvangen subsidies	-26.461.030	-486.002	-	-	-26.947.032
Boekwaarde per 1 januari 2020	-	315.683	32.778	-	348.461
Mutaties					
Investeringsen	1.914.746	-	3.287	14.500	1.932.533
Afschrijvingen	-	-16.250	-11.446	-	-27.696
Desinvesteringsen (boekwaarde)	-	-	-	-	-
Ontvangen subsidies *)	-1.914.746	-100.934	-	-	-2.015.680
Saldo mutaties	-	-117.184	-8.159	14.500	-110.843
Stand per 31 december 2020					
Aanschaffingswaarde	28.375.776	830.789	86.491	14.500	29.307.556
Cumulatieve afschrijvingen	-	-45.354	-61.872	-	-107.226
Ontvangen subsidies	-28.375.776	-586.936	-	-	-28.962.712
Boekwaarde per 31 december 2020	-	198.499	24.619	14.500	237.618
Afschrijvingspercentage	0%	5 - 6,67%	10 - 20%	0%	

*)

Voor zover tegenover de (cumulatief) ontvangen subsidie geen investeringen zijn gedaan, is de subsidie als vooruitontvangen post onder de kortlopende schulden verantwoord. Voor zover de gesubsidieerde investeringen hoger zijn dan de ontvangen voorschotten op toegezegde subsidies, is het saldo opgenomen onder de vorderingen onder de vlottende activa.

De aanschafwaarde en de ontvangen subsidies voor de restauratie zijn als volgt onder te verdelen:

	31-12-2019	Mutatie	31-12-2020
Aanschaffingswaarde			
Lantaarn	5.343.877	-	5.343.877
1e en 2e geleding toren	14.182.585	-	14.182.585
Kerk	6.934.568	1.914.746	8.849.314
	<u>26.461.030</u>	<u>1.914.746</u>	<u>28.375.776</u>
Ontvangen subsidies			
Lantaarn	5.343.877	-	5.343.877
1e en 2e geleding toren	14.182.585	-	14.182.585
Kerk	6.934.568	1.914.746	8.849.314
	<u>26.461.030</u>	<u>1.914.746</u>	<u>28.375.776</u>

Sinds 5 juli 1993 is de stichting economisch eigenaar van de Eusebiuskerk en -toren. Op 7 mei 2019 heeft stichting Eusebius om niet ook het juridisch eigendom verworven van de toren, het kerkgebouw en de ondergrond. De verkoop en levering heeft plaatsgevonden onder de voorwaarde van het eerste recht van koop voor de verkopende partij.

2. Financiële vaste activa

3. Overige vorderingen

	2020	2019
	€	€
Nog te ontvangen subsidie Gemeente Arnhem		
Stand per 1 januari	-	-
Bij: Nog te ontvangen subsidie	1.500.000	-
Af: Ontvangen in het boekjaar	68.290	-
Te ontvangen komend boekjaar (opgenomen onder de kortlopende vorderingen)	68.806	-
Stand per 31 december	<u>1.362.904</u>	<u>-</u>

De nog te ontvangen subsidie Gemeente Arnhem heeft betrekking op de in 2019 toegezegde bijdrage van de Gemeente Arnhem ter grootte van € 1.500.000. Deze subsidie wordt in 20 jaar ontvangen en hangt samen met de ontvangen lening Gemeente Arnhem. De in het volgende boekjaar te ontvangen subsidie is opgenomen onder de overige vorderingen en overlopende activa.

Viottende activa

	31-12-2020	31-12-2019
	€	€
4. Debiteuren		
Debiteuren	3.291	79.116
Afwaardering wegens vermoedelijke oninbaarheid	-1.000	-6.000
	<u>2.291</u>	<u>73.116</u>

5. Belastingen en premies sociale verzekeringen

Omzetbelasting	<u>72.136</u>	<u>17.578</u>
----------------	---------------	---------------

6. Overige vorderingen en overlopende activa

Nog te ontvangen afrekening subsidie 1e en 2e geleding toren	-	500.000
Nog te ontvangen subsidie Gemeente Arnhem	68.806	-
Nog te ontvangen tegemoetkoming TVL	11.963	-
Nog te ontvangen tegemoetkoming NOW	2.057	-
Vooruitbetaalde kosten restauratie, onderhoud en herbestemming kerk	-	56.437
VSBfonds afrekening subsidie historische presentatie fase 1	-	7.500
Vooruitbetaalde kosten historische presentatie fase 2	108.482	27.600
Subsidie ID-banen	7.290	16.487
Ondernemersfonds	-	15.000
Energie-/milieubelasting	5.000	11.271
Ziekengelduitkering	-	2.146
Vooruitbetaalde bedragen	5.535	472
Verzekeringen	6.459	-
	<u>215.592</u>	<u>636.913</u>

7. Liquide middelen

Rabobank, rekening-courant	489.479	1.609.520
Rabobank, beleggersrekening	3.774	3.772
Rabobank, fondswerving	5.115	2.829
ABN AMRO, bestuursrekening	5.896	810
Kas	250	989
Overlopende kruisposten	-	659
	<u>504.514</u>	<u>1.618.579</u>

Eigen vermogen

	2020 €	2019 €
8. Vrij besteedbaar vermogen		
Stand per 1 januari	-	-
Bij: uit resultaatbestemming	-75.850	-
Stand per 31 december	-75.850	-
9. Bestemmingsreserve beheer/onderhoud		
Stand per 1 januari	196.533	207.831
Bij: uit resultaatbestemming	-42.852	-11.298
Stand per 31 december	153.681	196.533
10. Bestemmingsreserve restauratie/fondsenwerving		
Stand per 1 januari	298.956	234.321
Bij: uit resultaatbestemming	-123.826	64.635
Stand per 31 december	175.130	298.956
11. Bestemmingsreserve groot onderhoud orgel en beiaard		
Stand per 1 januari	12.424	12.424
Bij: uit resultaatbestemming	300	-
Stand per 31 december	12.724	12.424
12. Bestemmingsreserve exploitatie orgel en beiaard		
Stand per 1 januari	20.481	20.880
Bij: uit resultaatbestemming	-3.739	-399
Stand per 31 december	16.742	20.481
	31-12-2020 €	31-12-2019 €
13. Bestemmingsfonds instandhouding Eusebiuskerk		
Bestemmingsfonds instandhouding Eusebiuskerk	216.574	216.574

Op 27 december 2005 zijn Stichting Grote of Eusebiuskerk en Stichting Eusebius Arnhem overeengekomen dat het batig saldo uit liquidatie van eerstgenoemde stichting is overgemaakt naar Stichting Eusebius Arnhem. Stichting Eusebius Arnhem reserveert dat batig saldo en wendt dit aan voor de instandhouding van de Grote of Eusebiuskerk met prioriteit voor buitenonderhoud (exclusief toren) en voor restauratie van het Zuiderportaal.

Langlopende schulden

	2020 €	2019 €
14. Lening Gemeente Arnhem		
Stand per 1 januari	1.500.000	-
Bij: Ontvangen uit nieuw aangegane leningen	-	1.500.000
Af: Aflossing in het boekjaar	68.290	-
Aflossingsverplichting komend boekjaar (opgenomen onder de kortlopende schulden)	68.806	68.124
Stand per 31 december	<u>1.362.904</u>	<u>1.431.876</u>

Bij besluit van het College van Burgemeester en Wethouders van 24 september 2019 is door de gemeente Arnhem aan stichting Eusebius een geldlening verstrekt in hoofdsom groot € 1.500.000.

Over het niet afgeloste saldo is een jaarlijkse rente verschuldigd van 1%. De lening zal worden afgelost in de vorm van 20 jaarlijkse annuïtaire bedragen van € 83.122,97, voor het eerst op 1 december 2020. Dit bedrag zal middels een jaarlijkse subsidie worden verrekend.

Zolang de lening niet geheel is afgelost, is de voorafgaande goedkeuring van Burgemeester en Wethouders nodig voor de volgende (rechts)handelingen:

1. Vervreemden of bezwaren van onroerende zaken;
2. Aangaan van leningen of borgtochten;
3. Het verzekerde bedrag voor brandschade;
4. Statutenwijzigingen;
5. Het berusten in een tegen geldneemster ingestelde rechtsvordering.

	31-12-2020 €	31-12-2019 €
--	-----------------	-----------------

Kortlopende schulden

15. Vooruitontvangen subsidies

Restauratie 1e en 2e geleding toren	-	-
Restauratie, onderhoud en herbestemming kerk	75.213	-
	<u>75.213</u>	<u>-</u>

Voor een nadere toelichting van de balanspost vooruitontvangen subsidies wordt verwezen naar bijlage 1.

16. Belastingen en premies sociale verzekeringen

Loonheffing	<u>7.810</u>	<u>2.220</u>
-------------	--------------	--------------

17. Overige schulden en overlopende passiva

Vooruitgefactureerde omzet	26.292	35.983
Accountantskosten	11.500	16.550
Vooruitontvangen subsidie Mondriaan fonds (haalbaarheidsonderzoek)	-	13.500
Restauratie Harnas	-	12.229
Vakantiedagenverplichting	10.000	10.000
Nog te ontvangen inkoopfacturen	1.000	9.651
Vakantiegeldverplichting	6.963	6.508
Arnhemse stadsprijs	-	1.500
Energiekosten	1.496	636
Pensioenpremie	325	395
Te betalen netto lonen	-	362
Overlopende passiva	110	704
	<u>57.686</u>	<u>108.018</u>

Niet in de balans opgenomen rechten en verplichtingen

Op balansdatum is er sprake van een langdurig ziektegeval. In 2021 is een vaststellingsovereenkomst gesloten. De afwikkeling zal in 2021 plaatsvinden.

Op 26 augustus 2020 is door Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed een subsidiebeschikking afgegeven voor een bedrag van € 138.411 voor de instandhouding van de Eusebiustoren over de periode 2021 tot en met 2026. De afrekening zal plaatsvinden na de subsidieperiode.

Toelichting op de staat van baten en lasten over 2020

	Werkelijk 2020 €	Begroting 2020 €	Werkelijk 2019 €
18. Baten uit levering producten en diensten			
Gebruiksvergoeding kerk	70.942	130.000	137.275
Fondsenwervingsactiviteiten	79.039	182.000	219.633
Verwerking opbrengsten fondsenwerving uit voorgaande jaren als investeringssubsidie	-130.934	-	-
Horeca, café en catering	1.666	20.000	36.577
Kaartverkoop toren	68.346	200.000	203.339
Orgel	3.919	3.000	1.012
Winkelverkoop en diversen	12.472	4.000	9.409
	<u>105.450</u>	<u>539.000</u>	<u>607.245</u>

Zowel in 2019 als in 2020 is een schenking van € 30.000 ontvangen van een donateur, bedoeld voor de realisatie van een schatkamer in de Eusebius, zoals beschreven in het projectplan 'Verhalen uit de Eusebius'. In 2019 is deze schenking verwerkt als bate uit fondsenwervingsactiviteiten ten gunste van de exploitatierekening en door middel van de resultaatbestemming toegevoegd aan de bestemmingsreserve restauratie/fondsenwerving. In 2020 is het totale bedrag van de schenkingen van 2019 en 2020 als investeringssubsidie in mindering gebracht op de geactiveerde kosten. Daarnaast is door het bestuur besloten om € 100.934 vanuit de bestemmingsreserve restauratie/fondsenwerving aan te wenden voor de historische presentatie fase 1.

Hiervoor is de schenking uit 2019 en de in voorgaande jaren als bate uit fondsenwerving in de exploitatierekening opgenomen bijdrage voor de historische presentatie in mindering gebracht op de baten uit fondsenwervingactiviteiten en via de resultaatbestemming in mindering op de bestemmingsreserve restauratie/fondsenwerving.

19. Ontvangen subsidies

Gemeente Arnhem Bijdrage in de beheerkosten	175.000	175.000	175.000
Gemeente Arnhem Subsidie orgel en beiaard	34.000	34.000	37.500
Ontvangen tegemoetkoming Provincie Gld Covid-19	30.000	-	-
Ontvangen tegemoetkoming NOW	65.778	-	-
Ontvangen tegemoetkoming TVL	11.963	-	-
Ontvangen tegemoetkoming TOGS	4.000	-	-
	<u>320.741</u>	<u>209.000</u>	<u>212.500</u>

Door de gemeente Arnhem is met de beschikking van 14 februari 2017 een bijdrage in de beheerkosten toegezegd voor de periode 2017-2022 van jaarlijks maximaal € 175.000.

De subsidie is verleend voor:

- het beheer van de Eusebiuskerk en -toren;
- het voorbereiden van een aantal maatregelen voor de herbestemming van de kerk.

Met een beschikking van 6 januari 2020 is door de gemeente Arnhem voor 2020 een subsidie van maximaal € 34.000 verleend voor het bespelen en onderhouden van het orgel en het carillon.

De ontvangen tegemoetkomingen NOW en TVL zijn gebaseerd op voorlopige berekeningen en nog niet definitief vastgesteld. Eventuele verschillen tussen de verantwoorde bedragen en definitief vastgestelde tegemoetkomingen zullen in het jaar van definitieve vaststelling worden verantwoord.

	Werkelijk 2020 €	Begroting 2020 €	Werkelijk 2019 €
20. Inkoopwaarde geleverde producten en diensten			
Directe kosten gebruik kerk	33.580	34.000	24.202
Directe kosten fondsenwervingsactiviteiten	5.214	8.000	52.364
Directe kosten kaartverkoop	23.165	-	5.700
Inkoopwaarde horeca en catering	57	-	31.101
Inkoopwaarde winkel en diversen	-	-	2.422
	<u>62.016</u>	<u>42.000</u>	<u>115.789</u>

Vanaf 2019 wordt de horeca en catering niet langer in eigen beheer uitgevoerd, maar uitbesteed aan professionele partijen. De inkoopwaarde is opgenomen onder de directe kosten gebruik kerk.

21. Personeelskosten

Salarissen	173.732	119.500	166.436
Salaris directie (inleen)	-	76.000	-
Ziekteverzuimverzekering	7.233	12.500	10.561
Mutatie vakantiedagenverplichting	-	-	-
Sociale lasten	32.493	-	28.364
Pensioenpremies	18.359	-	18.300
Kosten inleen derden	11.960	102.500	75.477
Kostenvergoedingen vrijwilligers	8.146	17.000	13.594
Overige personeelskosten	18.404	10.000	14.175
Vergoeding inzake ID banen	-	-	-17.448
Ontvangen ziekengeld	-5.951	-	-34.321
Doorberekende schoonmaakkosten	-7.200	-5.500	-9.100
	<u>257.176</u>	<u>332.000</u>	<u>266.038</u>
Toegerekend aan restauratie/herbestemming	<u>-39.501</u>	<u>-39.500</u>	<u>-43.000</u>
	<u>217.675</u>	<u>292.500</u>	<u>223.038</u>

Gemiddeld aantal werknemers

In 2020 waren er berekend op fulltimebasis, gemiddeld 5,3 werknemers in dienst (2019: 4,1).

22. Afschrijvingen materiële vaste activa

Herbestemming	16.250	-	16.250
Inventarissen	7.446	15.000	14.843
Orgel	4.000	4.000	4.000
Boekverlies bij buitengebruikstelling inventaris	-	-	6.180
	<u>27.696</u>	<u>19.000</u>	<u>41.273</u>

23. Overige lasten

Huisvestingskosten	232.206	220.250	182.720
Kosten herbestemming/fondsenwerving	23.700	-	74.063
Kosten orgel en beiaard	37.358	43.000	34.911
Verkoop- en promotiekosten	19.865	12.000	38.535
Kantoor- en algemene kosten	51.642	66.250	56.478
	<u>364.771</u>	<u>341.500</u>	<u>386.707</u>

	Werkelijk 2020 €	Begroting 2020 €	Werkelijk 2019 €
Huisvestingskosten			
Verzekeringspremie	31.147	26.000	26.746
Energiekosten	36.115	50.000	34.398
Onderhoud en kleine aanschaffingen	86.296	74.000	95.598
Reparatie lift	61.379	-	-
Mutatie voorziening groot onderhoud	-	43.500	-
Schoonmaakkosten	15.864	20.000	24.131
Belastingen	1.405	1.250	965
Overige huisvestingskosten	-	5.500	882
	<u>232.206</u>	<u>220.250</u>	<u>182.720</u>
Kosten herbestemming/fondsenwerving			
Vorbereidingskosten herbestemming	524	-	12.407
Kosten inleen derden	23.176	-	61.656
	<u>23.700</u>	<u>-</u>	<u>74.063</u>
Kosten orgel en beiaard			
Kosten stadsorganist	11.500	10.250	21.225
Kosten gastorganisten	3.631	9.500	-
Kosten beiaardier	14.334	10.250	-
Mutatie voorziening groot onderhoud	-	6.500	-
Onderhoudskosten orgel en beiaard	4.212	4.600	12.369
Overige kosten orgel en beiaard	3.681	1.900	1.317
	<u>37.358</u>	<u>43.000</u>	<u>34.911</u>
Verkoop- en promotiekosten			
Reclamekosten	13.023	7.000	21.915
Website/logo/huisstijl	3.730	2.500	9.155
Representatiekosten	1.233	1.500	2.314
Overige verkoopkosten	1.879	1.000	5.151
	<u>19.865</u>	<u>12.000</u>	<u>38.535</u>
Kantoor- en algemene kosten			
Verzekeringen	2.363	1.500	935
Accountants- en administratiekosten	30.968	25.000	32.671
Telecommunicatie	2.122	5.000	4.247
Collectiebeheer	3.535	5.000	-
Kantoorbenodigdheden	404	2.000	551
Bestuurskosten	4.019	7.500	6.422
Contributies en abonnementen	1.937	3.500	2.378
Kosten automatisering	6.271	7.500	9.290
Drukwerk	1.217	2.500	1.824
Advieskosten	15.310	20.000	18.021
Porti	710	1.000	1.164
Incassokosten	3.058	1.000	2.033
Bankkosten	1.759	1.250	1.714
Opknappen kantoor	-	5.000	-
Overige algemene kosten	1.969	2.500	2.228
	<u>75.642</u>	<u>90.250</u>	<u>83.478</u>
Toegerekend aan restauratie	-24.000	-24.000	-27.000
	<u>51.642</u>	<u>66.250</u>	<u>56.478</u>

	Werkelijk 2020 €	Begroting 2020 €	Werkelijk 2019 €
24. Rentebaten en soortgelijke opbrengsten			
Disconteringsvoordeel nog te ontvangen subsidie Gemeente Arnhem	<u>14.833</u>	<u>-</u>	<u>-</u>
25. Rentelasten en soortgelijke kosten			
Rente lening o/g Gemeente Arnhem	<u>-14.833</u>	<u>-</u>	<u>-</u>

Ondertekening

Opgemaakt te Arnhem, d.d. 19 mei 2021

De heer P.S.M. Ruigrok
voorzitter

De heer P. Berns
secretaris en vice voorzitter

De heer W.H.M. Hoksbergen
penningmeester

De heer G. Roelofsen

Mevrouw J.C.M. Jochemsen-Vernooij

De heer W.A. Vierdag

Mevrouw D. van Leeuwen

Aan het bestuur van
Stichting Eusebius Arnhem
Kerkplein 1
6811 EB ARNHEM

Ellecom, 18 mei 2021
Kenmerk: 43400/HG/21866

Betreft: CONTROLEVERKLARING VAN DE ONAFHANKELIJKE ACCOUNTANT

A. Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen jaarrekening 2020

Ons oordeel

Wij hebben de jaarrekening 2020 van Stichting Eusebius te Arnhem gecontroleerd.

Naar ons oordeel geeft de in dit jaarverslag opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van Stichting Eusebius per 31 december 2020 en van het resultaat over 2020 in overeenstemming met de in Nederland geldende RJ-Richtlijn 640 Organisaties zonder winststreven.

De jaarrekening bestaat uit:

1. de balans per 31 december 2020;
2. de winst- en verliesrekening over 2020; en
3. de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Wij zijn onafhankelijk van Stichting Eusebius zoals vereist in de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Coronacrisis

Het Coronavirus heeft ook invloed op Stichting Eusebius Arnhem.

Wij vestigen de aandacht op de toelichting die is opgenomen onder de grondslagen in de toelichting op de jaarrekening, waarin het bestuur een analyse heeft opgenomen van de gevolgen van de coronacrisis voor de organisatie, de genomen maatregelen en de aangevraagde steunmaatregelen. Wij hebben de uiteenzetting van de situatie en de hierbij behorende onzekerheden beoordeeld en zijn van mening dat dit gegeven de situatie een adequate toelichting is.

Op grond van de door ons uitgevoerde werkzaamheden en de verkregen controle-informatie zijn wij van mening dat, rekening houdend met de onzekerheden die er op het moment van afgifte van deze controleverklaring zijn, de organisatie de situatie in haar jaarrekening adequaat toelicht en haar jaarrekening terecht opmaakt op basis van continuïteit in overeenstemming met het verslaggevingsstelsel. Ons oordeel is niet aangepast als gevolg van deze aangelegenheid.

B. Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen andere informatie

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvat het jaarverslag andere informatie, die bestaat uit:

- Het bestuursverslag;
- De overige gegevens.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat;
- alle informatie bevat die op grond van RJ 640 is vereist.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het bestuursverslag en de overige gegevens in overeenstemming met RJ-Richtlijn 640.

C. Beschrijving van verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van het bestuur voor de jaarrekening

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opmaken en getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met de in Nederland geldende RJ-Richtlijn 640 Organisaties zonder winststreven. In dit kader is het bestuur verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die het bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het bestuur afwegen of de organisatie in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van genoemd verslaggevingsstelsel moet het bestuur de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij het bestuur het voornemen heeft om de stichting te liquideren of de activiteiten te beëindigen of als

beëindiging het enige realistische alternatief is. Het bestuur moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de organisatie haar activiteiten in continuïteit kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken. Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze controle bestond onder andere uit:

- het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing;
- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de stichting;
- het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan;
- het vaststellen dat de door het bestuur gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is. Tevens het op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de organisatie haar activiteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat een organisatie haar continuïteit niet langer kan handhaven;
- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen; en
- het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen.

Wij communiceren met het bestuur onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Hoogachtend,
DDJ Accountants B.V.

J.H.B. Geurtsen
Accountant-Administratieconsulent

Bijlage

Bijlage 1. Kostenoverzicht restauratie en herbestemming

De huidige restauratie werd op 10 december 2007 ingeluid met de ontdekking van een loszittend blok, een hoekmontant, op ca. 40 m hoogte. Met een hoogwerker heeft verdere inspectie plaatsgevonden en is het blok vastgezet. Duidelijk werd dat moest worden ingegrepen. In 2009 is de steiger om de toren geplaatst.

In 2011 is de feitelijke restauratie begonnen van het bovenste deel van de toren, de 'lantaarn'. Deze fase is medio 2013 afgerond. Aansluitend aan de restauratie van de lantaarn is een plan opgesteld voor restauratie van het onderste deel van de toren (1e en 2e geleding), alsmede van het schip. Het goedgekeurde restauratieplan voor het onderste deel van de toren, inclusief het schip, gaat uit van een begroting voor de restauratie van € 24 miljoen. Door LEAN-werken is op de begroting voor de restauratie inmiddels een besparing gerealiseerd van € 0,5 miljoen. Hier komt nog een bedrag van € 3,9 miljoen bij om de kerk geschikt te maken voor de herbestemming.

In oktober 2019 is de restauratie van de eerste en tweede geleding van de toren afgerond. De totale kosten van deze fase bedragen € 14.182.583 en zijn voor in totaal € 14.047.500 gedekt door subsidies. Het tekort bedraagt € 135.083. Dit bedrag wordt ten laste gebracht van de ontvangen subsidie van TBI Holding.

De restauratiefase 'Lantaarn' is medio 2013 afgerond. De financiële verantwoording is september 2013 naar de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed verstuurd. Volgens deze verantwoording heeft de restauratie van de lantaarn in totaal € 5.143.317 gekost. In 2015 is voor dit bedrag een definitieve subsidiebeschikking afgegeven. Van de nagekomen uitgaven inzake de restauratie van de Lantaarn, ad € 250.256, is aanvullend € 200.560 subsidie ontvangen. Het resterende tekort, zijnde € 49.696, is in 2015 ten laste van de voorziening groot onderhoud gebracht.

De restauratie van de Eusebiuskerk is onder te verdelen in een drietal fasen, te weten restauratie lantaarn, 1e en 2e geleding toren en restauratie, onderhoud en herbestemming kerk. Onderstaand is een specificatie opgenomen met de realisatie van de restauratie ten opzichte van de (meest recente) kostenraming.

Restauratiefase	Begroot €	Beschikbare subsidies €	Bestede kosten €	Ontvangen subsidie €	Saldo €
<i>Lantaarn</i>					
- restauratieplan					
Stand per 1 januari 2020	5.100.000	5.343.877	5.343.877	5.343.877	-
Mutaties boekjaar	-	-	-	-	-
Stand per 31 december 2020	<u>5.100.000</u>	<u>5.343.877</u>	<u>5.343.877</u>	<u>5.343.877</u>	<u>-</u>
<i>Restauratie 1e en 2e geleding toren</i>					
Stand per 1 januari 2020	14.000.000	14.047.500	14.182.585	13.682.585	500.000
Mutaties boekjaar	-	-	-	500.000	-500.000
Stand per 31 december 2020	<u>14.000.000</u>	<u>14.047.500</u>	<u>14.182.585</u>	<u>14.182.585</u>	<u>-</u>
<i>Restauratie, onderhoud en herbestemming kerk</i>					
- restauratie, onderhoud en herbestemming					
Stand per 1 januari 2020	13.400.000	7.970.000	6.934.568	6.878.131	56.437
Mutaties boekjaar	-	1.500.000	1.914.746	2.046.396	-131.650
Stand per 31 december 2020	<u>13.400.000</u>	<u>9.470.000</u>	<u>8.849.314</u>	<u>8.924.527</u>	<u>-75.213</u>
Totaal generaal	<u>32.500.000</u>	<u>28.861.377</u>	<u>28.375.776</u>	<u>28.450.989</u>	<u>-75.213</u>

Recapitulatie van de fasen per 31 december 2020

Restauratiefase	Begroot €	Beschikbare subsidies €	Bestede kosten €	Ontvangen subsidie €	Saldo €
Lantaarn	5.100.000	5.343.877	5.343.877	5.343.877	-
1e en 2e geleding	14.000.000	14.047.500	14.182.585	14.182.585	-
Kerk en herbestemming	13.400.000	9.470.000	8.849.314	8.924.527	-75.213
	<u>32.500.000</u>	<u>28.861.377</u>	<u>28.375.776</u>	<u>28.450.989</u>	<u>-75.213</u>

In de balans is een onderscheid gemaakt van de nog niet met toezegde subsidies gedekte bestede kosten en bestedingen waarvoor al wel subsidietoezeggingen zijn ontvangen. Eerstgenoemd saldo is onder de materiële vaste activa opgenomen.

Voor zover de ontvangen subsidie(toezegging) de bestede kosten overstijgt, is het saldo onder de kortlopende schulden verantwoord. Voor zover de ontvangen voorschotten op toegezegde subsidies lager is dan de uitgaven, is het saldo opgenomen onder de vorderingen onder de vlottende activa.

De kosten van de herbestemming dienen grotendeels door de stichting zelf gedragen te worden.

Een besluit wat er met het saldo van de voorziening herbestemming dient te gebeuren is nog niet genomen. Vooruitlopend hierop is deze post begrepen in de bestemmingsreserve beheer/onderhoud.

Bijlage

Bijlage 2. Staat van baten en lasten naar resultaatbestemming

	Beheer/ onderhoud 2020 €	Restauratie/ fondswerving 2020 €	Orgel en beiaard 2020 €	Exploitatie 2020 €	Totaal 2020 €
EXPLOITATIE					
Baten					
Baten uit eigen activiteiten	-	-51.895	3.919	153.426	105.450
Ontvangen subsidies	175.000	-	34.000	111.741	320.741
	<u>175.000</u>	<u>-51.895</u>	<u>37.919</u>	<u>265.167</u>	<u>426.191</u>
Lasten					
Directe kosten	-	5.314	-	56.702	62.016
Personeelskosten	16.500	42.000	-	159.175	217.675
Afschrijvingen materiële vaste activa	7.446	-	4.000	16.250	27.696
Huisvestingskosten	193.382	-	-	38.824	232.206
Kosten herbestemming/fondsenwerving	524	23.176	-	-	23.700
Kosten orgel en beiaard	-	-	37.358	-	37.358
Verkoop- en promotiekosten	-	1.441	-	18.424	19.865
Kantoor- en algemene kosten	-	-	-	51.642	51.642
	<u>217.852</u>	<u>71.931</u>	<u>41.358</u>	<u>341.017</u>	<u>672.158</u>
Financiële baten en lasten					
Rentebaten en soortgelijke opbrengsten	-	-	-	14.833	14.833
Rentelasten en soortgelijke kosten	-	-	-	-14.833	-14.833
	<u>-</u>	<u>-</u>	<u>-</u>	<u>-</u>	<u>-</u>
Resultaat	<u>-42.852</u>	<u>-123.826</u>	<u>-3.439</u>	<u>-75.850</u>	<u>-245.967</u>